

Till de unga

Peter Kropotkin

1885

Innehåll

I.	3
II.	4
III.	5
IV.	7
V.	9
VI.	11

Till de unga proletärerna
(Ur "Paroles d'un revolté")

I.

Det är till de unga jag hänvänder mig.

De gamla - de gamla till sinne och hjärta - låt dem lägga dessa rader bort utan att trötta sina ögon med att läsa dem.

Jag antager, att du är mellan 18 och 20 år, att du nyss slutat din lärotid eller dina studier och just står i begrepp att inträda i det egentliga lifvet. Jag antager, att din själ är fri från den öfvertro, som dina lärare sökt påtvinga dig, att du ej rädes för djefvulen, ej heller går och lyssnar till prästernas och lekmannapredikanternas pladder. Än vidare, att du ej är en af dessa grilljannar, de mest sorgliga produkterna af vårt förfallna samhälle, som drifva omrking på trottoirerna för att visa sina apfysionomier och sina kläder, tillskurna efter dagens mod och redan vid sina unga år intet annat känna än njutning till hvarje pris... Jag antager, att du har hjärtat på rätta stället och därför hänvänder jag mig till dig.

Den första fråga, du skall besvara är: "Hvad skall jag bli?" Du har ofta frågat dig själf om detta. Och i sanning, när en man är ung, så förstår han, att då han i flera år har gått för att lära ett handtvärk eller en vetenskap - väl att märka, på samhällets bekostnad - så har han ej gjort detta för att begagna sina färdigheter för att tillförsäkra sig egen vinst, och den måste stå lågt och vara djupt sjunken i laster, som ej har drömt om att kunna bruka sin intelligens, sin talang och sina kunskaper till att hjälpa och befria dem, som ligga i fattigdom och okunnighet.

Säkert är du en af dem, som haft en sådan vacker dröm. Låt oss då se, hvad du skall göra för att få din dröm till verklighet.

Jag vet ej, i hvilken klass du är född. Kanske du, understödd af en förmögenhet, kastat dig öfver studiet af vetenskaperna; du skall kanske bli läkare, jurist, alltså en vetenskapligt bildad man. Ett vidt fält öppnar sig för dig; du går in i lifvet med utmärkta kunskaper, med en pröfvad intelligens; eller på den andra sidan - du är kanske en ärlig handtvärkare, hvars kunskap om vetenskapen inskränker sig till det lilla, du lärt i skolan: men du har den fördelen att i första hand lära känna, hvad ett lif i oafbrutet slit är - det, som är beskärdt alla vår tids arbetare.

Jag vill stanna vid det första antagandet, för att sedan vända tillbaka till det andra. Jag antager, att du har fått en vetenskaplig utbildning och att du vill bli läkare.

I morgon skall en man i arbetsbyxor komma för att hemta dig till en sjuk kvinna. Han skall föra dig till en af de trånga gränder, där grannarne kunna taga hvarandra i hand öfver de förbigåendes hufvuden. Inne i en mörk gång, upplyst af en osande lampa, slår dig en förpestad luft till mötes, du kryper upp för fyra eller fem eländiga trappor, och i ett mörkt, kallt rum finner du den sjuka kvinnan liggande på golfvet, betäckt af smutsiga trasor. Bleka, blågula barn, skälfvande i sina tunna kläder, stirra på dig med sina stora, öppna ögon. Hennes man har hela sitt lif arbetat 12 á 13 timmar pr dag. Nu har han varit utan arbete i tre månader. Att vara utan arbete är ej ovanligt i hans fack, det inträffar periodiskt hvarje år. Men först då han var ledig, gick hans hustru som tvättkvinna - kanske för att tvätta ditt linne - och hon förtjänade kanske 1 krona om dagen. Men nu har hon elgat till sängs i två månader och nöden stirrar familjen till mötes i all sin förfärlighet.

Du läkare, hvad skall du nu föreskrifva den sjuka kvinnan? Du, som med en blick har sett, att orasken till hennes sjukdom är allmän nöd, brist på god föda, brist på frisk luft? En god biffstek hvarje dag? Litet rörelse ute på landet? Ett torrt och väl ventileradt sofrum?

Hvilken ironi!

Ifall hon kunnat få detta, skulle hon ha haft det för längesedan utan att vänta på ditt råd.

Om du har godt hjärta, ett ärligt ansikte och ett rättframt sätt, skall denna familj säga dig många saker. Hon skall berätta dig, att den kvinna, som ligger i nästa rum och hvars hosta skär dig i hjärtat, är en fattig strykerska;

att i våningen inunder ha alla barnen feber; att tvättkvinnan i första våningen ej skall upplefva vintern, samt att i huset näst intill är det ännu värre.

Hvad skall du säga till alla dessa sjuka? Rekommendera dem diet, en annan luft, litet mindre slit... Du önskar endast att du kunde och med sorg i hjärtat går du därifrån med en förbannelse på dina läppar.

Nästa dag, medan du ännu grubblar öfver det öde, som blifvit beskärmt dessa, som bodde i hål, värdiga hundar, berättar en din vän, äfven han läkare, att i går kom en tjänare och hämtade honom i vagn. Det var till ägaren af ett elegant hotell, till en dam, hvilken hade använt hela sitt lif till att klä sig, till visiter, till baler och till att träta med en dum äkta man, och hvilken nu var utmattad af sömnlösa nätter. Din vän hade ordinerat henne ett förnuftigt lefnadssätt, mindre retande mat, promenadturer i fria luften och litet gymnastik, då hon saknade det välgörande inflytandet af nyttigt arbete.

Den ena är döende, därför att hon aldrig haft nog föda och nog hvila i hela sitt lif; den andra därför, att hon i hela sitt lif aldrig vetat, hvad arbete velat säga.

Är du en af dessa olyckliga varelser, hvilka äro likgiltiga för allt, hvilka vid anblicken af de mäst upprörande händelser trösta sig med en lätt suck och ett glas scherry, då skall du gradvis bli van vid dessa kontraster, och djuret i dig skall snart hjälpa dig i dina sträfvanden, så att du skattar dig lycklig att du slipper lefva i eländet.

Men om du är en man, om hvarje känsla hos dig blir till ett viljebeslut, om ej djuret i dig har dödat din intelligens, så skulle du en dag säga till dig själf: "Nej, detta är orättvist, detta kan ej vara länge. Det är ej nog att helbregda sjukdomen, den måste äfven förhindras. Ett bättre lefnadssätt och litet mera intellektuel utveckling skall bringa sjukdomarnes antal ned till hälften. Åt helvete med medicinen! Luft, god föda, mindre slit och släp - det är det vi skola börja med. Utan det är en läkares arbete bara humbug och bedrägeri. Den dagen skall du förstå socialismen.

Du skall längta efter att förstå den helt och hållet, och om altrismen icke bara är ett tomt ord hos dig, om du till studiet af den sociala frågan fogar naturfilosofens stränga undersökningar, så skall du sluta med att befinna dig i våra led, du skall arbeta, såsom vi arbeta, för den sociala revolutionen.

II.

Men kanske du vill säga: "Hvad bryr jag mig om praktiskt arbete. Jag vill kasta mig öfver den rena vetenskapen som astronom, fysiker eller kemist. Sådant arbete bär alltid frukt, om också blott för framtiden."

Låtom oss först undersöka hvad du vill ernä genom att hängifva dig åt vetenskapen.

Är det blott den stora njutning, som vi erfara genom studiet af naturen och utveckling af vår intelligens? I detta fall frågar jag dig, hvori en filosof, som dyrkar vetenskapen för att själf lefva ett behagligt lif, skiljer sig från en drinkare, som också söker en ögonblicklig njutning och finner den i bränvinet? Filosofen har valt sin njutning mera förståndigt, ty den skaffar honom en långt djupare och varaktigare njutning än drinkaren har af sina rusdrycker - men det är också allt! Både den ene och den andre har samma egoistiska mål: den personliga tillfredsställelsen.

Men du önskar icke att lefva ett lif, fylldt af egenkärlek. Genom att arbeta för vetenskapen vill du arbeta för mänskligheten - det är den tanke, som skall leda dig under dina studier.

En dårande illusion! Hvem af oss har icke drömt detta, då vi för första gången gåfvo oss åt vetenskapen?

Men, om du verkligen tänker på mänskligheten, om du verkligen ser på mänsklighetens lycka, så skall du här finna en viktig invändning, ty hur litet af kritisk ande du än har, så har du dock det klart för dig, att i nutidens samhälle är vetenskapen blott en lyxartikel, som endast tjänar till att göra lifvet mera behagligt för de få, men förblir alldeles otillgänglig för mänsklighetens stora massa.

Mera än ett århundrade har förflutit sedan vetenskapen fastställde de lagar, som klargöra världarnes uppkomst, men huru många känna dessa lagar eller ega den verkliga vetenskapliga, kritiska själen? Några få, som försvinna bland de hundratals millioner, som ännu ligga försänkta i fördomar och öfvertro, liknande vildar, och som när som helst äro färdiga att blifva lekbollar för religiösa bedragare.

Eller, för att gå ett steg vidare, låtom oss undersöka hvad vetenskapen har gjort för att få till stånd en förnuftig grundval för den fysiska och moraliska sundheten. Vetenskapen säger oss, huru vi böra lefva för

att upprätthålla ett godt helsotillstånd bland befolkningens stora massa. Den anvisar oss vägen till moralisk och fysisk lycka. Men förblifver icke allt arbete i dessa två riktningar blott en död bokstaf i våra böcker? Och hvarför?

Därför att nutidens vetenskap blott är till för en handfull privilegierade personer, därför att den sociala olikhet som delar samhället i tvänne klasser - lönslafvar och kapitalister - gör all lära om en sund tillvaro till den bittraste ironi för nio tiondedelar af mänskligheten.

Jag skulle kunna anföra många exempel härpå, men jag inskränker mig till att säga: Träd ut ur ditt Faust-kabinett, hvars dimmiga fönster ej låta dagens ljus intränga, se dig omkring och du skall finna bevis nog för det sagda.

Det är nu ej längre fråga om att upphopa vetenskapliga sanningar och upptäckter. Vi behöfva framför allt att sprida de sanningar, vetenskapen redan har funnit, göra dem till en del af vårt dagliga lif, till folkets egendom. Vi ha att handla så, att alla kunna bli i stånd att förstå dem och använda dem. Vi måste ombilda vetenskapen från en lyx till grundvalen för hvarje människas lif. Detta är hvad rättvisan fordrar.

Jag går vidare. Jag säger, att det ligger i vetenskapens eget intresse att gå i den riktningen. Vetenskapen gör blott verkliga framsteg då en ny sanning finner en jordmån som är beredd att mottaga densamma. Den mekaniska värmeteorin, trots att den allaredan var förkunnad i adertonde århundradet på samma sätt som Hirn och Clausius förkunnar den i våra dagar, förblef dock i åttio år begrafven i de lärda sällskapens afhandlingar, ända tills de fysiska kunskapernas utbredning framlustrat en miljö, som kunde mottaga densamma. Och tre generationer måste försvinna, innan Erasmus Darwins teorier om arternas föränderlighet kunde bli välvilligt mottagna ur hans sonsons mun och det var ej utan tryck från den allmänna opinionens sida som de blefvo antagna af de akademiska tänkarne. Tänkaren är, liksom diktaren och konstnären, alltid en produkt af det samhälle, i hvilket han rör sig och lefver.

Men om du genomtränges af dessa idéer skall du förstå, att det framför allt är viktigt att få en radikal förändring af detta tillstånd, som låter de lärde bli öfverlastade med vetenskapliga meningar, medan återstoden af människorna äro hvad de voro för fem eller tio århundraden sedan, d. v. s. slafvar eller maskiner, ur stånd att tillägna sig de förvärfvade sanningarne. Och den dag du är genomträngd af denna stora människoälskande och äkta vetenskapliga tanke, den dagen skall du förlora smaken för den rena vetenskapen. Du skall sätta dig ned för att utfinna medel till denna omdaning och om du medtar till dina undersökningar den opartiskhet, som ledt dig i dina vetenskapliga företag, så skall du bli socialist - du skall skaka från dig sofismerna och sluta dig till oss. Trött af att arbeta till nöje för en liten flock, skall du ställa din upplysning och din hänförelse till de undertrycktas tjänst.

Var säker om, att när du känner dig ha gjort din pligt, när det blir harmoni mellan dina känslor och dina handlingar, så skall du hos dig själf finna nya krafter, om hvars tillvaro du aldrig drömt. Och då den dag - och den är, trots alla lärda professorer, icke långt borta - som skall bli omstörtningens dag, den, som du nu arbetar för, är inne, då skall gemensamt vetenskapligt arbete afslöja nya krafter, och arbetets stora här ställa sin erfarenhet och sin energi i dess tjänst, och då skall vetenskapen taga jättesteg framåt, i jämförelse hvarmed nutidens långsamma framåtskridande närmast kan liknas vid skolöfningar.

Då skall du kunna glädja dig åt vetenskapen, ty dess framåtskridande kommer alla till godo.

III.

Du är kanske färdig med din juridiska examen och skall snart uppträda som advokat samt hyser kanske några drömmar om din framtida värksamhet - jag förutsätter nämligen, att du är en af dessa ädlare andar, som veta hvad människokärlek är. Kanske du tänker: "Jag vill inviga mitt lif åt en oupphörlig och kraftig kamp mot all orättvisa! Jag vill bruka all min förmåga för att lagen skall segra, lagen, det offentliga uttrycket för den högsta

rättvisan - kan någon värksamhet vara ädlare?" och du börjar ditt arbete med tillit till dig själv och det yrke du valt.

Godt. Men låtom oss slå upp första bästa sida i lagens annaler, och vi skola strax se, hvad det värkliga lifvet säger oss.

Här ha vi en rik jordägare. Han fordrar att en arrendator skall vräkas, därför att han ej betalt sitt arrende. Från lagens synpunkt är saken intet tvifvel underkastad: då den fattige bonden inte kan betala, måste han gå. Men se vi närmare in i saken, så skola vi komma underfund med, att jordägaren har begagnat arrendeafgifterna till nöjen och utsväfningar, medan förpaktaren har slitit och släpat hvarenda dag. Jordägaren har ej gjort något för att förbättra sin ägendom och dock har dess värde tredubblats på femtio år till följd af järnvägsanläggningar, nya vägar, dränering, inhägnad och nyodling; men arrendatorn, som har lagt allt sitt arbete i detta, har ruinerat sig själf. Han faller i ockrarehänder och när han sitter i skuld uppöfver öronen, kan han icke betala arrende till jordägaren. Lagen, som alltid står på egendomens sida, är klar nog: jordägaren har rätt.

Men du, hvars rättskänsla ännu ej blifvit förvriden af lagformler, hvad skall du göra? Vill du vara med om att arrendatorn kastas på landsvägen? - ty det är hvad lagen fordrar - eller vill du bestämma att jordägaren betalar tillbaka till arrendatorn det högre egendomsvärde, som uppkommit genom arrendatorns arbete - ty det är hvad rättvisan fordrar? Hvilken sida skall du välja? För lagen mot rättvisan eller för rättvisan mot lagen?

Och när arbetarne sträcka mot en fabriksherre utan uppsägelse, hvad skall du då göra? Vill du stå på lagens sida, d. v. s. på fabriksherrens, hvilken, begagnade sig af kriser och gynsamma konjunkturer, har förtjänat enorma summor? Eller emot lagen, på arbetarnes sida, på dessas, som ej fått mera än 2 kronor om dagen och hvilka ha sett kvinnor och barn tvina bort inför sina ögon? Vill du försvara det elände, som kallas "kontraktsfrihet?" Eller vill du försvara rättvisan, enligt hvilken ett kontrakt, som ingås mellan den man, som har ätit sig mätt och den, som säljer sin arbetskraft, därför att han annars skulle svälta ihjäl, mellan den starke och den svage - icke är något kontrakt.

Låtom oss taga ett annat exempel. Här i London smög sig en person in i en slaktarbutik, stal en stek och sprang sin väg. Häktad och förhörd förklarade han att han var en arbetslös stackare och att han och hans familj icke hade haft något att äta i fyra dagar. Man ber slaktaren om att låta mannen gå sin väg, men denne vill att "rättvisan" skall ha sin gång. Han anklagas och dömes till 6 månaders fängelse. Så vill den blinda Temis.

Uppröres icke ditt samvete då du hör liknande domar hvarje dag afkunnas i vårt samhälle?

Säg vill du, att lagen skall användas mot den man, som, dåligt uppfostrad och dåligt behandlad från barndomen, har vuxit upp utan att hört ett enda medkänslans ord, och som fullbordar sin uppfostran genom att mörda sin granne och stjäla fem kronor hos honom? Skall du tillåta att man afrättar honom eller, ännu värre, vill du att han skall inspärras i tjugo år, då du vet att han mera är en vanvetting än en förbrytare och att i alla fall hans förbrytelse är hela samhällets fel?

Skall du fordra, att dessa väfvare, hvilka i ett ögonblick af upphetsning satt eld på sin fabrik, skola kastas i fängelse? Att en man, som skjutit en krönt mördare, ett af mänsklighetens plågoris, skall inspärras för hela lifvet? Att dessa upprorsmän skola skjutas ned, därför att de hissade framtidens fana på barrikaden? Nej och tusen gånger nej!

Om du tänker själf i stället fö ratt återupprepa hvad andra lärt dig, ifall du analyserar lagen och alla de dimmiga utläggningar, i hvilka man inhöljt densamma för att skylla dess verkliga bestämmelser d. ä. den starkares rätt öfver den svage - när du har förstått detta, skall du förakta lagen. Du skall förstå att det, att vara den skrifna lagens tjänare, det är att hvarje dag vara i kamp mot samvetets lag och ställa sig på orättens sida. Och då denna inre kamp ej kan vara oafbrutet, kommer du slutligen att kväfva samvetets röst och blifva en dålig människa. Eller också skall du bryta med seder och skick och gemensamt med oss arbeta på att förstöra all denna ekonomiska, sociala och politiska orättfärdighet.

Men då har du blifvit socialist, då har du blifvit revolutionär.

Och du unge ingenjör, som har drömt om att förbättra arbetarnes villkor genom att förena vetenskapen och industrien - hvilka sorgliga misräkningar, hvilka förlorade illusioner vänta icke dig? Du använder hela din energi, all din förmåga för att konstruera en järnväg, som skall gå längs stupande bränter och genom fjellets granit för att sammanbinda två land, som naturen har skilt åt. Men när arbetet är börjadt, ser du arbetareskarorna sjukna in och dö i de mörka tunnlarne; du ser andra, som draga hem med några hopsparade kronor

och fröna till lungsot i sitt bröst; du ser människolik ligga som vägmärken vid din järnvägslinie och när den äntligen är färdig skall du kanske se den begagnad som hufvudväg för en inströmmande armé.

Du har offrat din bästa ungdom för att fullbord en uppfinning, som skall underlätta produktionen, och efter många försök, efter många sömnlösa nätter, är du till sist herre öfver din upptäckt. Du gör bruk af den och resultatet öfverträffar dina förväntningar. Tio, tjugo tusen arbetare kastar du på gatan. De, som återstå, äro till största delen barn, hvilka dresseras till att vara maskiner. En klick fabrikanter bli rika på din uppfinning och dricka skålar för uppfinnaren... Var det din dröm?

Och när du studerar de sista industriella framstegen, så skall du finna, att sömmerskan har ingenting, absolut ingenting vunnit genom uppfinningen af symaskinen; att arbetarne i Gotthardstunnlen dogo af stenstoffet trots diamantborren; att murare och daglönsarbetare äro lika arbetslösa nu som före domkraftens uppfinning. Om du undersöker det sociala problemet med samma själfständighet, som har ledt dig vid dina mekaniska undersökningar, så skall du till sist finna, att under privatägendomens och lönslafveriets herradöme skall hvarje uppfinning, i stället för att lätta arbetarens bördor, göra dem tusen gånger tyngre, göra hans arbete mera förödmjukande, arbetslösheten och kriserna långvarigare - medan kapitalisterna skola vara de enda, som däraf hösta den stora fördelen.

Hvad skall du göra, sedan du en gång har kommit till denna slutsats? Antingen skall du döfva din rättskänsla med sofismer och en dag taga farväl af din ungdoms ärliga drömmar samt söka den glädje och de njutningar, som lifvet bjuder - med ett ord: gå öfver till utplundrarnes läger.

Men om du har ett hjärta, fullt af medkänsla för mänskligheten, skall du säga upp dig själf: "Nej, detta är icke uppfinningarnes tid. Låtom oss först ändra produktionssystemet. När det är slut med privatägendomen, då först skall hvarje framsteg i industrien komma arbetarne till godo, och arbetarnes massor, som nu äro blott maskiner, skola då kunna bli tänkande väsen. De skola då kunna helga åt industrien hela sin intelligens, utvecklad genom studier och fulländad genom kroppsligt arbete och industriens utveckling skall då göra sådana framsteg, som vi nu knappast våga drömma om."

IV.

Och hvad skall jag säga till läraren?

Icke till honom, som ser på sin verksamhet som ett tröttande tvång, utan till honom, hvilken, omgifven af en flock glada barn, känner sig upplifvad af deras vetgiriga ögon och glada skratt, till honom, som vill i deras små hjärnor inympa de människokärlekens idéer, som hänförde honom själf, då han var ung.

Jag ser, att du ofta är bedröfvad och jag vet, hvad som skaffar dig så mycken sorg. I dag har din älsklingselev, som visserligen icke är styf latinare, men äger ett godt hjärta, deklamerat Wilhelm Tell med stor hänförelse. Hans ögon blixtrade och han tycktes vilja genomborra alla tyranner, då han deklamerade Schillers lidelsefulla dikt.

Men då han kom hem, fick han bannor af sina mor, sin far och sin onkel, emedan han ej visat prästen och poliskonstapeln tillbörlig respekt. De förehålla honom lydnad och respekt för auktoriteten och ödmjukhet för sina öfverordnade och snart skall han kasta bort Schiller och studera sättet om, hur man bäst skall komma sig upp i världen.

Vidare berättar man dig, att dina bästa elever icke arta sig väl. En gör icke annat än drömmar om officersepåletter. En annan har blifvit arbetsgifvare och kringskär arbetarnes usla lön. Och du, som hyste ett sådant hopp till dessa unga, du grubblar nu öfver skilnaden mellan ditt ideal och lifvet, sådant det är.

Om du fortfar att grubbla öfver det, skall jag förutspå, att inom två år, sedan du mist den ena illusionen efter den andra, skall du lägga dina kära skulder på hyllan och till sist anmärka, att Wilhelm Tell utan tvifvel var en god och ärlig fader, men när allt kommer omkring också något af en skräflare, att poesi är utmärkt på lediga stunder, i synnerhet sedan man hållit på att inproppa regula di tri i några småpojkar, men att skalderna alltid sväfva i högre rymder och att deras dikt intet har att göra med det dagliga lifvet eller skolinspektörens nästa besök.

Eller också: din ungdoms drömmar skola bli ditt lifs öfvertygelse. Du skall arbeta för att få till stånd en utsträckt människovärdig undervisning åt alla, i skolan och utanför skolan, och i det du inser att detta blir omöjligt under det nuvarande samhällstillståndet, skall du angripa bourgeoissamhället i dess rot. Och då du blir afskedad af skolrådet, skall du lämna skolan och komma och ställa dig bland oss. Du skall kunna upplysa om, hvilken makt kunskap är och huru mänskligheten borde bli och hvad den kan bli. Du skall komma att arbeta tillsammans med oss för en fullständig omgestaltning af det nuvarande systemet, du skall sida vid sida med oss sträfvat efter att uppnå sann jämlikhet, verkligt broderskap och frihet.

Och du unge bildhuggare, målare, skald eller kompositör, har du icke sett, att den heliga eld, som glödde hos dina föregångare, icke finnes hos dig i dag, att den sanna konsten är utstött och medelmåttan triumferar?

Kan det vara på annat sätt? Glädjen att finna en ny värld eller med andra ord att åter förnya sig i naturens källa, såsom fallet var under renässansens dagar, existerar ej mera för våra dagars konst. Den revolutionära tanken har lämnat konsten och i brist därpå tror sig realismen finna en ersättning i bemötandet att i färger fotografera dagdropparne på ett blad eller framställa musklerna på en ko och att i prosa eller poesi skildra rännstenens smuts eller den galanta damens bondoir.

Men då det är så, hvad skall göras? frågar du. Då vill jag svara, att om den konstens heliga eld, som brinner hos dig, icke är bättre än en "rykande veke", gå då blott hän och gör som du hittills gjort, så skall din konst sjunka ned och bli ett handtverk. Du skall dekorera köpmannens butik och skriva operatexter eller blifva följetongsleverantör åt hr von Girardin - många af eder styra med fulla segel in på den banan.

Men om ditt hjärta klappar för mänsklighetens lycka, om du som en sann skald har öra för lifvets kraf, så skall du, när du skådar ut öfver detta haf af lidande, hvars böljor svalla upp öfver dig; när du står ansikte mot ansikte med dessa människor, som dö af hunger; när du ser liken hopa sig i grufvorna, ser folket bataljonsvis stupa på barrikaderna; när du ser dessa långa rader af förvisade som vandra in i Sibirien för att begravas i isöknen - då skall du icke kunna hålla dig neutral. Då skall du komma att ställa dig på de undertrycktes sida, därför att du vet, att det sköna, det sublima, ja själfva lifvets ande är hos dem som kämpa för ljus, för mänsklighet, för rättvisa.

Men, invänder du slutligen, när abstrakt vetenskap är lyx och praktisk medicin ungefär detsamma som humbug, när lagen är detsamma som orättvisa, mekaniska uppfinningar endast medel att plundra den svage och konsten utan den revolutionära idén skall sjukna bort, hvad återstår då för mig att göra?

Så hör, jag vill svara dig: Jo - dig återstår ett väldigt, välsignelsebringande arbete, ett arbete, som skall sätta dina handlingar i öfverensstämmelse med ditt samvete, ett arbete, som hänfört de största och ädlaste andar. Hvilket arbete? Nåväl, jag vill visa dig det!

Det kommer an på dig själf, om du fortfarande vill ingå ackord med ditt samvete för att en dag säga: "Låt mänskligheten förgås, endast jag kan ha nog af glädje och kan njuta tillfyllest, så länge som folket är dumt nog att tillåta mig det." Eller ock skall det oundvikliga alternativet framstå för dig: att ta del i arbetarnes kamp. Sådan är den ovederläggliga konsekvensen af den analys vi gjort, sådan är den logiska slutsats som hvarje intelligent människa måste komma till, förutsatt att hon tänker ärligt öfver det som försiggår rundt omkring henne och är oafhängig af sin bourgeois-uppfostran och sina omgifningar.

Då man alltså har kommit till denna slutsats, måste man fråga: Hvad skall göras?

Svaret är lätt: Lämna den omgifning, i hvilken du är försatt, och hvarest man kallar folket en flock busar, kom ut bland detta folk och svaret skall komma af sig själf.

Du skall se att öfverallt, i England såväl som i Frankrike, i Tyskland såväl som i Sverige, i Ryssland såväl som i Amerika, öfverallt, hvarest det finnes en privilegierad och en undertryckt klass, försiggår bland arbetarne en mäktig rörelse, hvars afsigt är att för all framtid nedbryta det slaveri, som kapitalismen bragt oss i och att grundlägga ett samhälle, byggt på jämlikhet och rättvisa.

Och arbetaren i vår tid sjunger ej ut sina lidanden i rörande sånger, som hans lifegne broder under det 18:de århundradet gjorde, nej, han arbetar för sin befrielse, med fullt medvetande om hvad han gör, trots alla hinder, som läggas i hans väg.

Hans tankar sysselsätta sig oafbrutet med, hvad som skall göras för att lifvet, i stället för att vara en börda för tre fjärdedelar af människosläktet, kan bli till glädje och lycka för alla. Han tar upp sociologiens svåraste problem och försöker att lösa dem med sitt goda förstånd, sin iakttagelseförmåga och sin stora erfarenhet. Och för att komma till att förstå och bli förstådd af andra, lika olyckliga som han själf, försöker han att bilda grupper, att organisera. Han bildar föreningar som med svårighet upprätthållas medelst små bidrag. Han sätter sig i förbindelse med kamrater i andra land och han förbereder den dag, då krig mellan folken blir en omöjlighet, och han gör det mycket bättre än de vältaliga filantroper, som syssla med den universella freden. För att kunna veta, hvad hans kamrater göra, upprättar han arbetartidningar - men med hvilka offer och ansträngningar! Och till sist, när tiden är kommen, reser han sig, för att med sitt blod färga barrikaderna.

Hvilken oändlig rad af ansträngningar!

Hvilken oupphörlig kamp! Arbetet är alltid nytt. Lederna glesna visserligen genom häktningar och nedslaktningar, med de fyllas alltid på nytt.

Tidningarne hållas uppe af människor, som svälta och aldrig få ett öre för sitt arbete. Agitationen drifves med öresbidrag, samlade från arbetarnes svältlöner. Och dessutom löpa dessa arbetare den risken att se sin familj lida nöd, så snart arbetsgifvaren får veta, att "hans" arbetare, "hans" slaf är behäftad med samhällsomstörtande idéer.

Detta skall du se, om du går ut bland folket.

V.

Och denna ändlösa kamp! Hur ofta ha ej arbetarne frågat, då de dignat under bördornas tyngd:

"Hvar äro dessa unga, som ha blifvit uppfostrade på vår bekostnad? Dessa unga, som vi ha födt och klädt under det de studerade? Hvar äro dessa, för hvars skull vi dignade under bördorna, för hvilka vi ha byggt desas hus, dessa universitet, dessa muséer? Hvar äro dessa människor, för hvilka vi tryckt dessa fina böcker, som vi själfva knappt kunna läsa? Hvar äro de, dessa lärde, som påstå sig äga all världens vetenskap och för hvilka mänskligheten icke är värd så mycket som en sällsynt larv? Hvar äro dessa män, som föra frihetens fraser på tungan, men trampa oss under fötterna då vi våga försvara densamma? Hvar äro dessa skaldar och författare, målare och bildhuggare? Med ett ord - hvar är detta band af hycklare, som talar till folket med tårar i ögonen, men som aldrig, vid något tillfälle, finnes bland oss för att hjälpa oss med vårt tröttande arbete?"

Ja, hvar äro de?

Några ta allting lugnt med den största indifferens. Andra, majoriteten, förakta den "smutsiga hopen" och äro färdiga att trampa ned densamma, ifall denna hop vågar röra vid någon af *däras* privilegier.

Det är sant, att då och då kommer till oss en ung man, som drömmer om trummor och barrikader, men han uppgifver folkets sak så snart han upptäcker, att vägen till barrikaderna är lång, att arbetet är tungt och att den lagerkrans, som kan vinnas i striden, är omvirad med törnen. I allmänhet äro dessa sådana, som söka folkgunst, men som äfven bedraga folket, när detta ej vill följa de principer, de proklamerat. Kanske de skulle vara färdiga att vända kanonerna mot den "smutsiga hopen", ifall denna vågar att röra sig innan de, rörelsens "ledare", gifvit signalen.

Men återigen skall du fråga: Hvad skola vi göra? Då det finnes allt att göra! Då en hel har af unga skall finna nog sysselsättning för hela sin kraft och energi, hela sin intelligens och talang för att hjälpa folket i det stora företaget, som det har börjat.

I älskare af vetenskapen, ifall I förstått socialismens principer, ifall I verkligen förstå betydelsen af den revolution, som i detta ögonblick står för dörren, sen I icke, att all vetenskap måste omformas för att komma i samklang med de nya principerna, att det är eder plikt att genomföra en revolution på detta område, en revolution, som blir större än den som under det adertonde århundradet grep in i hvarje gren af vetenskapen? Förstå I icke att historien - hvilken nu är en del käringsladder om stora kungar, stora statsmän och stora krig - måste skrivas från folkets synpunkt, måste ses från det verk, som massorna ha gjort i mänsklighetens långa utveckling? Att nationalekonomien, som i dag blott är en sanktion af kapitalistutplundringen, måste bli omformad ända från sina grundvalar, att antropologien, sociologien, etiken, ja själfva naturvetenskaperna måste grundligt omskapas, så att de komma hela mänskligheten till godo?

Raskt till ditt arbete! Sätt in hela din förmåga i den goda saken! Särskildt skall ditt sunda förnuft och din klara logik hjälpa oss att motarbeta fördomarne och göra vår organisation bättre. Vidare skall du lära oss att i vår dagliga diskussion hänsynslöst bruka den sanna vetenskapliga undersökningen, och du skall visa oss, liksom dina föregångare gjorde, huru det finnes män, som kunna offra sitt lif för sanningens seger.

I läkare, som lärt att känna socialismen genom så bittra erfarenheter! I fån aldrig bli trötta af att säga oss, i dag, i morgon, i tid och otid, att mänskligheten ilar mot sin undergång, om tillvarons nuvarande tillstånd skall fortfara, säga oss, att alla edra läkemedel äro maktlösa mot sjukdomarne, så länge mänsklighetens stora massor föra en tillvaro, som vetenskapen säger är osund. Öfverbevisa människorna om, att det är sjukdomens *orsak* som måste ryckas upp med roten och visa oss alla, hvad som måste göras för att få bort denna orsak.

Kommen hit med edra instrument och dissekeren med fast hand detta samhälle, som hastar mot sin förruttnelse! Berätten för oss hur en förständig tillvaro måste blifva! Lären mänskligheten, såsom sanna kirurger, att en angripen lem måste amputeras, om ej hela kroppen skall blifva förgiftad.

I, som ställt vetenskapen i industriens tjänst, sägen oss, öppet och ärligt, hvad nytta edra upptäckter medfört. Visen dem, som ej våga se framtiden i ögonen, hvilka nya uppfinningar, som ligga dolda i de erfarenheter och kunskaper vi redan skaffat oss, visa oss, hvad industrien kunde blifva under ett annat samhällstillstånd, och huru mycket människan med lätthet kunde producera om hon arbetade i medvetandet om att själf få förbruka sin produkt.

Och I skaldar, målare, bildhuggare och musiker, om I förstått eder egen mission och konstens sanna intressen, så gån I med oss! Ställen edra pännor, edra penslar, edra mejslar till revolutionens tjänst! Skildren för oss i uttrycksfulla taflor folkets kamp mot sina förtryckare, uppelden de unga och gif dem den stora, revolutionära entusiasm, som inspirerade ungdomen för hundra år sedan, upplys kvinnorna om den stora, ädla lifsgärning däräs män ha tagit upp, då de ge sitt lif för den sociala utvecklingens stora sak! Visen folk, hur uselt dess lif i verkligheten är och utpeken orsakerna till uselheten samt sägen oss, hur ett förnuftigt lif skulle vara, om det ej steg för steg förstördes af den nuvarande sociala ordningen!

Och till sist, alla I, som ägen kunskap, talang, duglighet och verksamhetslusta, om I ägen en gnista af medkänsla, så skolen I och edra kamrater komma och ställa eder till däräs hjälp, som bäst behöfva det. Och kommen ihåg, att om I kommen, så kommen I ej som herrar, utan som kamrater i kampen, att I kommen, icke för att härska utan för att få styrka till ett nytt lif, till kampen för framtiden, att I mindre kommen för att lära andra, men mera för att gripa mängdens längtan, förklara den, ge den form och så för att arbeta, utan rast och ro, med ungdomens hela eld och kraft, för att realisera den i det verkliga lifvet. Då, men blott då, skall du kunna föra en ädel och förständig tillvaro. Då skall du få se, att hvarje steg på denna väg skall bära frukt i öfverflöd och den harmoni, som kommer att uppstå mellan dina handlingar och ditt samvete, skall ge dig krafter, som du aldrig ens drömt om lågo och slumrade hos dig.

Kunna nationernas ungdom önska sig en ädlare lifsgärning än att delta i den aldrig upphörande kampen för sanning, rättvisa och jämlikhet bland människorna?

VI.

Det kostade fem långa kapitel för att visa eder, I unge af den välmående klassen, att I skolen bli nödsakade till, om I ären ärliga och uppriktiga, att arbeta sida om sida med socialister och anarkister, att kämpa vid deras sida för en social revolution. Och likväl, hur enkel är ej denna sanning! Men då man skall tala till dem, som vuxit upp i bourgeoisins förgiftande luft, huru många sofismer måste ej då bekämpas, hur många fördomar öfvervinnas!

Men det är en lätt sak att vara kort, då jag skall tala till eder, folkets ungdom! Lifvet själf gör eder till revolutionärer, om I än hos er själfva hafven litet mod att tänka och handla.

Att växa upp i arbetarnes led och ej arbeta för den sociala omhjälfningen, det är att missförstå sina egna intressen, som stå på spel, det är att missförstå sin egen sak.

Minns du den gång du som pojke gick en vinterdag ned i den mörka gränden för att leka? Kylan bet sig in genom dina tunna benkläder och snöslasket sipprade in genom dina utslitna kängor. När du så på afstånd såg dessa rikt klädda barn, som tittade på dig så öfverlägset, visste du redan att dessa ungar, klädda som dockor, icke voro dig eller dina kamrater lika hvarken i intelligens, förnuft eller energi. Men sedermera, då du blef nödd att stänga dig inne i en värkstad från fem, sex på morgonen, måste stå där i tolf långa timmar vid en larmande maskin för att, själf en maskin, dag efter dag, år efter år följa dess rörelser i deras obevekliga takt, - gingo de andra hela tiden i fina skolor, på akademier och universitet för att njuta undervisning. Och nu äro dessa samma barn mindre intelligenta, fast bättre uppfostrade än du, nu ha de blifvit dina herrar och njuta all lifvets glädje, alla civilisationens fördelar. Medan du? Hvilken lott väntar dig? Du har ett litet, trångt och mörkt rum, hvarest fem, sex mänskliga väsen äro sammanrotade på några få kvadratfot, och där din mor, sjuk af lifvet och gammal af sorg i stället för af ålder, ger dig såsom föda några brödbitar och potatis samt en mörk vätska som ironiskt kallas kaffe; och som förströelse har du detta enda, detsamma, ständigt återkommande spörsmål, hur du ska kunna betala bagarn i morgon och i öfvermorgon husvärden?

Men, måste du släpa samma eländiga lif, som dina föräldrar ha fört en 30, 40 år. Måste du slita hela lifvet igenom för att skaffa andra väldståndets, kunskapens och konstens njutningar, medan du själf endast har det gnagande bekymret om hur du ska kunna skaffa dig en bit bröd? Vill du för alltid uppges det som gör lifvet så besvärligt, bara för att skaffa en hop dagdrifvare all öfverflödigt lyx? Vill du slita opp dig med tungt arbete för att när arbetslösheten kommer endast möta elände och nöd? Är det detta, som du fikar efter i lifvet?

Kanske ger du med dig. Du ser ingen utväg att komma ur det eländiga tillståndet, och du säger till dig själf: "Hela generationer ha haft samma lott, och jag som icke kan ändra någonting däri, jag måste också finna mig. Alltså, låtom oss arbete och söka lefva så godt det går".

Godt! Lifvet själf skall upplysa dig.

En dag kommer en kris, en af dessa kriser, som icke mer äro öfvergående såsom förut, utan en kris, som ödelägger en hel industri, som prisgifver tusenden af arbetare åt den ohyggligaste nöd, som sköflar hela familjer. Du kämpar, som de andra, mot denna olycka. Men du får snart se, huru din hustru, ditt barn, din vän så småningom duka under, tyna bort inför dina ögon och af brist på föda, brist på omvårdnad dö på en usel bädd, medan lifvet, obekymrat om dessa som förgås, hvälfer sina glädtiga böljor i den stora stadens solstrålande gator. Då skall du förstå, hur upprörande uselt detta samhälle har det ställt, då vill du börja tänka på orsakerna till denna kris, din blick skall genomtränga denna orättfärdighet, som utsätter tusenden af mänskliga väsen för en handfull dagdrifvares snikenhet; du skall begripa att socialisterna hafva rätt, då de säga, att det nuvarande samhället kan och måste omskapas från grunden.

En annan gång, då din principal försöker genom en ny nedsättning af lönen, pressa ut några flera ören af dig för att än mer öka sin förmögenhet, då vill du protestera; men han svarar dig med hån: "Gå och ät gräs, om ni

inte vill arbeta för den lönen”. Du skall då inse, att din principal icke endast söker klippa dig som ett får, utan äfven att han betraktar dig som ett underordnat väsen, att han, icke tillfreds med att hålla dig i sina klor, också vill göra dig till slaf i alla hänseenden. Då, antingen underkastar du dig, uppgifver din mänskliga värdighet och slutar med att tåla enhvar förödmjukelse; eller blodet skall stiga dig åt hufvudet, du skall afsky den afgrund, du höll på att glida ned i; du svarar och utkastad på gatan, skall du inse, att socialisterna ha rätt, då de säga: ”Res dig upp! Res dig upp emot det ekonomiska slafveriet, ty det är orsaken till allt slafveri!” Då vill du ta plats i socialisternas led och tillsammans med dem arbeta på afskaffandet af allt slaveri: ekonomiskt, politiskt och socialt...

En dag får du höra hennes historia, den unga flickans, hvilkens frimodiga blick, lediga gång, lifliga språkande du så ofta beundrat. Efter att år efter år hafva kämpat mot nöden, lämnade hon sin hembygd för att resa till den stora staden. Hon visste att kampen för tillvaron skulle där bli hård, men hon hoppades åtminstone att kunna ärligt förtjäna sitt bröd. Du vet du, hur det gått henne. En ung man af öfverklassen ”slog” för henne, hon lät öfvertala sig af hans vackra fraser och gaf sig hän med hela sin ungdoms lidelsefullhet, blott för att året därpå se sig öfvergifven, med ett barn vid sitt bröst. Hon förlorade icke modet, upphörde aldrig att kämpa, men i denna ojämna strid mot hunger och köld dukade hon till sist under och slutade sina dagar på man vet icke hvilket hospital...

Hvad vill du då göra? Antingen vill du söka skjuta hela detta obehagliga minne ifränd ig med en eller annan dum fras: ”Hon var hvarken den första eller sista”, säger du och några kvällar senare kan man på någon krog kanske få höra dig med en mängd råa ord besudla hennes minne för några färhufvuden du är tillsammans med. Eller detta minne vill röra ditt hjärta; du söker upp den eländiga förföraren föra tt kasta hans förbrytelse i ansiktet på honom. Du kommer att tänka på orsakerna till dessa händelser, som återupprepas hvar dag, och lära dig begripa, att de icke komma att upphöra, att göra dig gällande, så länge samhället är delat i två läger; på ena sidan de nödlidande, och på andra de lättjefulla, de njutningslystna, med de stora fraserna och djuriska lustarna. Du begriper, att det är hög tid att fylla denna afgrund, och du sluter dig till socialisternas led.

Och du folkets kvinna, lämnar denna historia dig alldeles oberörd? Tänker du aldrig, då du smeker detta barns ljuslockiga hufvud, som lutar sig mot ditt bröst, på det öde som väntar det, om icke de nuvarande sociala förhållandena förändras? Tänker du aldrig på den framtid, som väntar din unga syster, dina barn? Vill du, att dina söner skola få slita hela lifvet igenom såsom deras för före dem, utan annat bekymmer än hur de skola få sitt dagliga bröd, utan annan glädje än krogen? Vill du, att din man eller din son allt fortfarande skall vara undergifven den första bästa, som af sin far ärft ett kapital att utsuga dem med. Vill du, att de alltid skola förblifva sina herrars slafvar, de mäktiges kanonmat, den gödsel som skall göda den rikes fält?

Nej, och tusen gånger nej! Jag vet så väl, att din blod sjöd, då du hörde, att din man, som i början med en sådan lust deltog i strejken, till sist med mössan i hand gick in på alla oförskämda, vilkor, arbetsgifvaren i hånfull ton föreskref. Jag vet att du har beundrat dessa spanjorskor, som i ett folkupplopp ställde sig i de första leden, blottande sina bröst för soldaternas bajonetter.

Jag vet att du nämner den kvinna med aktning, som sköt en brutal embetsman, då han en dag skymfade en fängslad socialist i hans cell. Och jag vet äfven att din hjärta slog hastigare, då du läste om huru dessa pariserkvinnor samlades under ett kulregn föra tt uppelda sina män till hjältemod. Jag vet det, och därför tviflar jag icke på, att också du sluter dig till dem, som arbeta på att eröfra framtiden.

I alle, ärliga unga män och kvinnor, bönder, arbetare, handelsbiträden och soldater. I skolen inse Eder rätt och i skolen gå med oss; I viljen vara med om att Edra bröder arbeta samman för revolutionen, för den revolution, som afskaffar allt slafveri, sönderbryter alla fjättrar, slår ned alla gamla fördomar och öppnar för hela mänskligheten en vidare synkrets. I viljen sluta Er till oss föra tt i det mänskliga smahället grunda den sanna jämlikheten, den sanna friheten; arbete för alla och för alla fulla njutandet af sitt arbetes frukter, den fulla utväcklingen af alla deras anlag; ett förnuftigt, mänskligt och lyckligt lif.

Man skall icke komma och säga oss, att vi, bara en handfull människor, äro för svaga att nå detta stora mål, som vi hafva uppställt. Räkna, och se hur många af oss som lida under den bestående orättfärdigheten.

Vi bönder, som arbeta för andra och äta hafre för att våra herrar skola få hvetet, vi utgöra millioner människor, vi äro så talrika att vi allena bilda folkets massa.

Vi arbetare, som väfva siden och sammet, föra tt själfva kunna kläda oss i trasor, vi äro icke mindre talrika. Och när fabrikspipan blåser för att unna oss en stunds hvila, fylla vi gatorna som ett brusande haf.

Vi soldater, som hållas i så sträng disciplin, som få de kulor, våra officerare ha kors och ordnar för, vi beklagansvärda, som hittills icke ha förstått bättre än att skjuta på våra bröder, vi behöfva endast göra helt om för att få våra befäl att blekna.

Alla vi, som lida och som hånas, vi utgöra tillsammans den stora massan, vi äro oceanen som kan uppsluka allt.

Ha vi blott viljan att göra det, i samma ögonblick skall rättvisa ske till fyllest och jordens tyranner försvinna!

Det Anarkistiska Biblioteket

Peter Kropotkin
Till de unga
1885

Tidningen Brand #3,#4,#5,#6,#7,#8 1901

sv.anarchistlibraries.net